การจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย: ศึกษากรณีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2561[1]

Formal Education for Non-Thai Persons in Thailand: A Case of Schools Under The Bueng Kum District Office, Bangkok, School Year 2018[2]

ธนากรณ์ อินทร[3]

Thanakorn Intorn[4]

Received: 18 เม.ย 2566
Revised: 6. มิ.ย. 2566
Accepted: 9 มิ.ย. 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2561 ตามหลักการของรัฐไทย และเพื่อศึกษาข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยในโรงเรียน

[1]บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย: ศึกษากรณีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2562

[2]This Research Paper is Part From The Thesis Title “ Formal Education For Non-Thai Persons in Thailand: A Case of Schools Under The Bueng Kum District Office, Bangkok.” Kasetsart University. Academic Year 2019

[3]นักวิชาการอิสระ, E-Mail: zakakim59@gmail.com

[4]Independent Scholar

สังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรครู นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย และภาคประชาสังคม ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรครู และภาคประชาสังคมเช่นมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก เป็นต้น มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันให้เด็กนักเรียนในฐานะบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยให้ได้รับการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม โดยยึดหลักตามบทบาทของรัฐในการดำเนินการจัดการศึกษาที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และแนวทางการปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยของกระทรวงศึกษาธิการ เช่นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพแก่นักเรียนในฐานะบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยโดยไม่เลือกปฏิบัติและเท่าเทียมกับนักเรียนไทยเป็นเวลา 12 ปี และการจัดทำข้อมูลประจำตัวให้กับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาและการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามยังเกิดข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย เช่น การปรับตัวกับสังคมและวัฒนธรรมของไทย ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระบบแก่นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย และข้อจำกัดของทรัพยากรในโรงเรียน

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาในระบบ, บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย, โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม

Abstract

This research article aims to study the formal education management for non-thai persons in Thailand in schools under the Bueng Kum Office. Bangkok in the school year 2018 according to the principles of the Thai state. and to study the limitations of formal education for non-thai persons in Thailand in schools under Bueng Kum District Office. Bangkok It was a qualitative study that gathered documented data and data from in-depth interviews with school administrators, teachers, non-thai students and civil society. The results of the study revealed that

school administrators, teachers and civil society such as the foundation for children's creation which plays an important role in promoting and pushing non-thai students to receive education in schools under the Bueng Kum District Office Based on the role of the state in providing education as specified in the constitution and practical guidelines for education management for persons without civil registration evidence or without Thai nationality of the Ministry of Education such as providing basic education and quality learning to non-thai students without discrimination and equality with Thai students for 12 years, and creating identity information for non-thai persons to facilitate in education and living However, there are limitations in providing formal education for non-thai persons in schools under the Bueng Kum District Office, such as adaptation to Thai society and culture, knowledge and understanding of personnel involved in providing formal education to non-thai students and limitations of school resources.

Keywords: Formal Education, Non-Thai Persons, Schools Under the Bueng Kum District Office

บทนำ

แรงงานต่างด้าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและจำเป็นสำหรับภาคอุตสาหกรรมซึ่งถือเป็นหนึ่งในแนวทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2556) ดังจะเห็นได้จากจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตเข้ามาทำงานประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2561 พบว่า แรงงานต่างด้าวมีจำนวนทั้งสิ้น 2,149,328 คน และแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานครมีจำนวนทั้งสิ้น 358,584 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2561) ซึ่งมากกว่าจำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2560 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น

2,062,807 คน และแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 340,911 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2560) เมื่อแรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและในกรุงเทพมหานครจำนวนมากมีลักษณะเป็นครอบครัวและมีบุตรหลานต่างด้าวที่เติบโตในประเทศไทย การคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของบุตรหลานแรงงานต่างด้าวจึงมีความสำคัญโดยเฉพาะการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐและกรุงเทพมหานครในการรับรองสิทธิในเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบแก่บุตรหลานต่างด้าว เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพโดยไม่เลือกปฏิบัติ การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้ปกครอง และการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานต่างด้าวมากขึ้น เช่น การออกหลักการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของกระทรวงศึกษาธิการและกรุงเทพมหานคร ทำให้ในช่วงปีการศึกษา 2561 มีจำนวนนักเรียนต่างด้าวที่เข้าศึกษาในระบบของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 4,676 คน (สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา, 2561) จากจำนวนนักเรียนในระบบของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทั้งหมด 286,719 คน (สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา, 2561)

เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีจำนวนแรงงานต่างด้าวที่อาศัยและทำงานเป็นจำนวนมาก เมื่อรวมกับเขตอื่น ๆ ใกล้เคียง เช่น บางกะปิ ลาดพร้าว วังทองหลาง และคันนายาว ภายใต้กลุ่มเขตพื้นที่ของสำนักจัดหาแรงงานในกรุงเทพมหานคร กระทรวงแรงงาน หรือสำนักเขตพื้นที่ 4 ถือว่าเป็นกลุ่มเขตที่มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากที่สุดเป็นลำดับที่ 3 ของกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนทั้งสิ้น 39,807 คน รองลงมากจากจำนวนแรงงานต่างด้าวภายใต้กลุ่มเขตสำนักงานพื้นที่ 5 (มีนบุรี คลองสามวา ลาดกระบัง สะพานสูง หนองจอก และสายไหม) ซึ่งมีจำนวน 47,527 คน และจำนวนแรงงานต่างด้าวภายใต้กลุ่มเขตสำนักงานพื้นที่ 3 (บางนา คลองเตย ประเวศ พระโขนง วัฒนา และสวนหลวง) จำนวน 44,956 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2561) ในส่วนของการจัดการศึกษาในระบบแก่บุตรหลานต่างด้าวหรือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยโดยเฉพาะในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนวัดบางเตย โรงเรียนคลองกุ่ม โรงเรียนประภาสวิทยา โรงเรียนแย้มจาดวิชชานุสรณ์ โรงเรียนวัดพิชัย โรงเรียนพิชัยพัฒนา โรงเรียนคลองลำเจียก และ

โรงเรียนนวลจันทร์ เมื่อปีการศึกษา 2561 พบว่า มีจำนวนนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่มทั้งหมด 142 คน (สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา, 2561) จากจำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 7,716 คน (สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา, 2561) อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่มเผชิญกับอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นการขาดความรู้ความเข้าใจและการขาดความตระหนักในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานต่างด้าวและการขาดแคลนทรัพยากรของโรงเรียน ซึ่งต้องแก้ไขปัญหาให้บุตรหลานต่างด้าวสามารถได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

จากสถานการณ์ของแรงงานต่างด้าวและการอธิบายถึงความจำเป็นของการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยและกรุงเทพมหานคร รวมทั้งกรณีเขตบึงกุ่มดังที่กล่าวไปนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอการศึกษาถึงการจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2561 ตามหลักการของรัฐไทย

2. เพื่อศึกษาข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

คำถามวิจัย

การจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2561 สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาในระบบตามหลักการของรัฐไทยอย่างไร และมีข้อจำกัดในการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่มอย่างไร

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิการศึกษาและการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย โดยใช้กรอบการจัดการศึกษาของรัฐไทย ซึ่งปรากฏในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ในมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ระบุไว้ว่า

1. รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2. รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

3. ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุนหรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษี รวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพยสินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, 2560)

นอกเหนือจากกรอบการจัดการศึกษาที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช 2560 แล้ว ยังปรากฏในกรอบการจัดการศึกษา

ในแนวทางการปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548 และคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบและให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศการใช้ระเบียบการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องบางประการของกระทรวงศึกษาธิการเสนอต่อคณะรัฐมนตรีมีดังนี้

1. การขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยจะต้องเป็นการเปิดกว้างให้ทุกคนที่อยู่อาศัยอยู่ในประเทศไทยให้สามารถเข้าศึกษาได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือพื้นที่การศึกษา ทั้งการรับเข้าเรียน การลงทะเบียนนักเรียน และการออกหลักฐานการศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว

2. การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวแก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่เป็นบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามอัตราเดียวกันกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้กับนักเรียนไทย

3. กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่จัดทำข้อมูลให้กับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยเพื่อประโยชน์ต่อการจำแนกสถานะ รวมทั้งอนุญาตและอำนวยความสะดวกให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนด ระเบียบปฏิบัติ หรือกฎหมายควบคุมเฉพาะสำหรับการจำกัดพื้นที่อาศัยให้สามารถเดินทางไปศึกษาได้ตามระยะเวลาหลักสูตรโดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

โดยสรุปแล้ว กรอบการจัดการศึกษาตามหลักการของประเทศไทยดังที่กล่าวไปแล้วนั้น คือการมุ่งเน้นบทบาทรัฐไทยในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทั้งการให้การศึกษาแก่บุคคลที่เป็นพลเมืองไทยและบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยในประเทศไทยเป็นเวลาอย่างน้อย 12 ปี ตั้งแต่การรับเข้าเรียน การลงทะเบียนเรียน การได้รับเครื่องแบบนักเรียน การได้รับอุปกรณ์การเรียน การได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายรายหัว และการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ขณะเดียวกันบทบาทของรัฐไทยได้จัดทำข้อมูลแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยบางส่วน ซึ่งมีส่วนสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยนี้ อาทิ

กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ และอักษร สวัสดี (2555) ศึกษาถึงการจัดการศึกษาในระบบแก่นักเรียนซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยที่มาพร้อมกับการขับเคี่ยวของกระแสชาตินิยมและข้ามชาตินิยมของโรงเรียนวัดศิริมงคลในจังหวัดสมุทรสาคร โดยพบว่านักเรียนที่เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยซึ่งได้รับการศึกษาได้รับการยอมรับในฐานะเครื่องมือหนึ่งที่กลืนกลายจนสามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและละทิ้งความภักดีทางการเมืองจากการถ่ายทอด “ความเป็นไทย” และการปลูกฝังกระแส “ชาตินิยม” โดยไม่ได้ตั้งใจ จนนักเรียนต่างด้าวสามารถใช้ภาษาไทย ประพฤติปฏิบัติตามคนไทย และยึดถือธรรมเนียมประเพณีของไทยผ่านกิจกรรมในโรงเรียน (กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ และอักษร สวัสดี, 2555)

พัทธนารี จันทร์ทอง (2557) ศึกษาถึงสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทย โดยรัฐยอมรับให้มีภูมิลำเนาและการอยู่อาศัยอย่างถูกกฎหมาย จากการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย และการมีฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวเพื่อได้รับสิทธิด้านการศึกษาและสิทธิด้านอื่น ๆ ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการสำรวจและจัดทำทะเบียนสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานทางทะเบียน พุทธศักราช 2548 ซึ่งเป็นกฎหมายที่รัฐไทยใช้ในการรับรองสถานบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย (พัทธนารี จันทร์ทอง, 2557) แต่อย่างไรก็ตาม เด็กไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทยประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิการศึกษา ได้แก่ 1) การออกนอกเขตพื้นที่ควบคุมของเด็กไร้สัญชาติที่มักเชื่อมโยงกับปัญหาความมั่นคงของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องถูกจำกัดสิทธิต่างๆด้วยอำนาจรัฐ (พัทธนารี จันทร์ทอง, 2557) และ 2) การได้รับทุนการศึกษา เนื่องด้วยค่าใช้จ่ายและทุนการศึกษาของรัฐที่กำหนดคุณสมบัติในการขอรับทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น (พัทธนารี จันทร์ทอง, 2556)

ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว (2556) ศึกษาการเข้าถึงการศึกษาและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหลานแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเห็นได้ว่าสภาพส่วนใหญ่เผชิญปัญหาการ

ไม่เข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดขึ้นโดยรัฐแม้ว่าจะมีเด็กต่างด้าวชาวพม่าจำนวนหนึ่งสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ก็ตาม (ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว, 2556) ขณะเดียวกันเด็กนักเรียนต่างด้าวชาวพม่าที่เข้าเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความกลมกลืนและสามารถปรับตัวให้เข้ากับเด็กนักเรียนไทย ในขณะที่นักเรียนต่างด้าวชาวพม่าอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่มีความกลมกลืนและยังมีปัญหาเรื่องการปรับตัว ซึ่งส่งผลต่อการออกจากการศึกษากลางคัน การถูกล้อเลียนและการถูกแบ่งแยกจากเพื่อนนักเรียนไทยและครูผู้สอน (ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว, 2556) อีกทั้งยังปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษา เช่น ทัศนคติแง่ลบของผู้บริหารโรงเรียนต่อแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว, 2556) การขาดความเข้าใจในการดำเนินการจัดการศึกษาและการนำไปปฏิบัติแก่บุตรหลานแรงงานต่างด้าวหรือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้การปฏิบัติของโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่รับบุตรหลานแรงงานต่างด้าวจากประเทศพม่าเข้าเรียน (ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว, 2556) เป็นต้น

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (2557) ได้ศึกษาถึงการศึกษาของบุตรหลานแรงงานต่างด้าวชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า บุตรหลานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่กำลังศึกษาเล่าเรียนมีเพียง ร้อยละ 16 โดยเฉพาะบุตรหลานต่างด้าวที่ศึกษาโรงเรียนรัฐบาลถึงร้อยละ 11 รวมทั้งมีจำนวนบุตรหลานต่างด้าวชาวพม่าที่เข้าศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลทั้งหมด 1,819 คน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557) อย่างไรก็ตาม การศึกษาของบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร ได้เผชิญกับปัญหาที่แบ่งเป็น 3 กรณี คือ 1) กรณีรับบุตรหลานต่างด้าวเข้าเรียนในโรงเรียน เช่น ปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนหรือระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน การปรับตัวในบรรยากาศการเรียน ทรัพยากรในโรงเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด และทัศนคติของผู้ปกครองของนักเรียนสัญชาติไทยที่มีต่อการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของแรงงานต่างด้าว (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557) 2) กรณีไม่รับบุตรหลานต่างด้าวเข้าเรียนในโรงเรียน เช่น อุปสรรคด้านภาษา การไม่ทบทวนเนื้อหาการสอนให้เหมาะสม ดังเช่นวิชาประวัติศาสตร์ การขาดแคลนทรัพยากร ดังเช่น ครูและห้องเรียน ทัศนคติในแง่ลบของผู้บริหารและ

ผู้ปกครองความกังวลต่อการเรียนรู้ การลาออกกลางคันอันเนื่องจากการศึกษาในโรงเรียนและการย้ายถิ่นฐานตามครอบครัว และการไม่ได้รับเงินสนับสนุนการศึกษาจากโรงเรียนของรัฐได้ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557) และ 3) กรณีผู้ปกครองของบุตรหลานต่างด้าว เช่น ครอบครัวของบุตรหลานต่างด้าวมีความคิดว่าเด็กจะต้องช่วยครอบครัวทำงาน การศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลานที่ครอบครัวมองว่ามีค่าใช้จ่ายสูง การได้รับการปฏิเสธเข้าเรียนเนื่องจากโรงเรียนรับนักเรียนจำนวนจำกัด ครอบครัวไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลานตน และครอบครัวกลัวการถูกจับกุม (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557) เป็นต้น

งานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย สะท้อนถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาแก่นักเรียนในฐานะบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่การดำเนินการจัดการศึกษาที่อ้างอิงกับการปฏิบัติตามหลักการของประเทศไทย เช่น การรับเข้าศึกษาโดยการดำเนินของรัฐบาลและโรงเรียน อย่างไม่เลือกปฏิบัติ การปรับตัวในบรรยากาศของการศึกษาและการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม และการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นจัดการศึกษาในระบบและการจัดการศึกษานอกระบบ แม้ว่าจะเผชิญกับอุปสรรคสำคัญซึ่งส่งผลต่อการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของแรงงานต่างด้าว เช่น ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ทรัพยากรการศึกษาของโรงเรียนที่ไม่เพียงพอ ทัศนคติต่อบุตรหลานแรงงานต่างด้าว นักเรียนที่เป็นบุตรหลานแรงงานต่างด้าวที่ไม่สามารถเข้าถึงทุนการศึกษา และความกังวลต่อการสร้าง “ความเป็นอื่น” รวมกลุ่มทางสังคมของนักเรียนที่เป็นบุตรหลานต่างด้าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย: ศึกษากรณีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ปีการศึกษา 2561 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 โรงเรียน รวมเป็น 12 คน และภาคประชาสังคมที่เข้าไปทำงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร และภาคประชาสังคม 2) เครื่องบันทึกเสียงสำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และ 3) สมุดบันทึกสำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปสาระสำคัญจากข้อมูลการสัมภาษณ์และบันทึกประเด็นตามขอบเขตของเนื้อหา จากนั้นนำไปวิเคราะห์และประมวลผลในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบสำหรับนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย เรื่องการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย: ศึกษากรณีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ปีการศึกษา 2561 ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) สภาพทั่วไปพอสังเขปของการจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 2) การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 ตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และนักเรียน และ 3) การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 ตามทัศนะของภาคประชาสังคม

1. สภาพทั่วไปพอสังเขปของการจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 ซึ่งมีนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยเข้าศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งหมด 8 โรงเรียน ได้แก่ (1) โรงเรียนวัดบางเตย จำนวน 38 คน (2) โรงเรียนคลองกุ่ม จำนวน 22 คน (3) โรงเรียนประภาสวิทยา จำนวน 19 คน (4) โรงเรียนแย้มจาดวิชชานุสรณ์ จำนวน 18 คน (5) โรงเรียนวัดพิชัย จำนวน 16 คน (6) โรงเรียนพิชัยพัฒนา จำนวน 12 คน (7) โรงเรียนคลอง-ลำเจียก จำนวน 12 คน และ (8) โรงเรียน วัดนวลจันทร์ จำนวน 5 คน รวมเป็นจำนวนนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยที่เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่มทั้งสิ้น 142 คน (สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา, 2561)

2. การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 ตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีความสำคัญ ดังนี้

1) การเข้าถึงการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม ซึ่งเริ่มตั้งแต่การรับสมัครเข้าเรียนทั้งหมดโดยไม่จำกัดจำนวนเช่นเดียวกับการรับเข้าสมัครนักเรียนไทย การเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา เช่น ตำรา อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนทันสมัย การได้รับสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เช่น การได้รับอาหารกลางวัน นมโรงเรียน และเครื่องแบบนักเรียน รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนผ่านงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาตามนโยบายเรียนฟรี 12 ปี รวมถึงทางโรงเรียนยังดำเนินการทำเรื่องการขอเลขประจำตัวสำหรับนักเรียนต่างด้าว หรือ อักษรจี (G: Generate) เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการอยู่อาศัย

และการศึกษา นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญถึงระดับการพัฒนาความสามารถและศักยภาพของนักเรียนที่แตกต่างกัน เช่น การจัดการเรียนการสอนปรับพื้นฐานภาษาไทยสำหรับนักเรียนที่ยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ การช่วยเหลือระหว่างนักเรียนด้วยกัน และการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองสำหรับการจัดการศึกษา ทั้งการจัดการประชุมผู้ปกครองและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

2) การได้รับคุณภาพทางการศึกษาแก่นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม เช่น หลักสูตรการเรียนการสอนซึ่งล้วนได้รับการอ้างอิงมาจากหลักสูตรแม่บทของกระทรวงศึกษาธิการแล้วนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องในบริบทของแต่ละโรงเรียน และการเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น การนำหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นมาบูรณาการแต่ละวิชา ขณะเดียวกันได้ส่งเสริมการกระบวนการคิดและการแสดงออก ผ่านการเรียนและทำกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น กิจกรรมวันอาเซียน การผลิตผลงานนักเรียน และการทำกิจกรรมชมรม นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการเข้าถึงการประเมินผลของนักเรียนที่เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย เช่นการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานและการเรียนรู้กิจกรรมโดยทั่วไป การเข้าถึงการทดสอบในโรงเรียนและการทดสอบระดับชาติ (National Test) ในระดับดี

3) การเคารพสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ของนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม จะเห็นได้ว่านักเรียนที่เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยล้วนมีความสามารถทางวิชาการและด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น ความสามารถด้านคณิตศาสตร์จาการสอบโอเน็ต (O-NET) ความสามารถพิเศษจากการประกวดคัดลายมือไทย ความสามารถด้านภาษาและวัฒนธรรมจีน และความสามารถด้านภาษาและวัฒนธรรมอาเซียนของนักเรียนเวียดนาม และนักเรียนกัมพูชา รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนสวัสดิการทางการศึกษา เช่น อาหารเช้าและอาหารกลางวัน ชุดเครื่องแบบนักเรียน อุปกรณ์การเรียน การจัดทัศนศึกษา การจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายของนักเรียนรายหัว และทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์โดยสมาชิกกรุงเทพมหานคร เขตบึงกุ่ม นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากกรุงเทพมหานครให้เข้าร่วมกิจกรรมและการแข่งขันต่าง ๆ เช่น กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมส่งเสริม

ประชาธิปไตยในโรงเรียน การแข่งขันทักษะวิชาการ โดยเฉพาะการประกวดการผลิตสื่อและนวัตกรรม การแข่งขันด้านกีฬา และกิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ไปจนถึงการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อป้องกันจากความรุนแรงกับนักเรียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม ในช่วงปีการศึกษา 2561 มีข้อจำกัด 3 ปัจจัย คือ เช่น 1) ปัจจัยความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเห็นว่า ด้วยความแตกต่างหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของนักเรียนเหล่านี้ อาจจะเป็นอุปสรรคในการสื่อสารและความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะปัญหาการใช้ภาษาไทย รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมการศึกษาของไทย 2) ปัจจัยการสนับสนุนทางการศึกษาโดยเฉพาะทุนการศึกษา จะเห็นว่า คุณสมบัติของนักเรียนสำหรับการสอบชิงทุนการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หรือทุนประเภท ก ตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดสรรทุนจำนวน 300 ทุน ๆ ละ 600 บาท จะต้องเป็นนักเรียนสัญชาติไทยเท่านั้น และ 3) ปัจจัยการย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยบางส่วนต้องย้ายโรงเรียนตามการย้ายถิ่นฐาน ทำให้มีผลต่อการเรียนที่ไม่ต่อเนื่อง

3. การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 ตามทัศนะของภาคประชาสังคม

ภาคประชาสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปี 2561 ยกตัวอย่างบทบาทของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กซึ่งได้ผลักดันให้บุตรหลานแรงงานต่างด้าวหรือเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยให้เข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น 1) การลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาการไม่รับบุตรหลานต่างด้าวเข้าเรียนและแก้ไขปัญหาให้ได้เข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นเวลา 12 ปี และการตระหนักว่าการจัดการศึกษานั้นจะต้องดำเนินการเพื่อสวัสดิภาพสำหรับเด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การดำเนินการประสานงานจัดทำข้อมูลประวัติส่วนตัวของบุตรหลานต่างด้าวเพื่อส่งไปยังกระทรวงศึกษาธิการ การจัดทำข้อมูลประจำตัวของบุคคลทที่ไม่มี

สัญชาติไทยหรืออักษรจี (G: Generate) จากกระทรวงมหาดไทยมายังฝ่ายการศึกษาของสำนักงานกรุงเทพมหานคร และดำเนินการประสานงานขอจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายให้กับนักเรียนแบบรายหัว เช่น ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าชุดนักเรียน ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมทัศนศึกษา ค่าอาหารเช้าและกลางวัน และอัตราเงินเดือนครูที่ดูแลนักเรียน 3) การทำกิจกรรมเสริมทักษะแก่นักเรียนในโรงเรียน เช่น กิจกรรมการสอนภาษาไทย และกิจกรรมทำสมุดบันทึกและงานฝีมืออื่น ๆ และ 4) การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กกับบุคลากรผ่านการจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่นักเรียนที่เป็นบุคคลไม่มีสัญชาติไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภาคประชาสังคมดังเช่นมูลนิธิสร้างสรรค์ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการดำเนินงานเพื่อการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม ในช่วงปีการศึกษา 2561 คือ 1) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและผู้บริหารของโรงเรียน ไม่ได้มีความเข้าใจและไม่ได้ตระหนักเกี่ยวกับระเบียบการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย และอาจเป็นความกดดันของบุคลากรดังกล่าวต่อปัญหาของการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย เมื่อเกิดปัญหาไม่รับเด็กต่างด้าวเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนขึ้น และ 2) ความพร้อมของทรัพยากรในงโรงเรียนที่ไม่เพียงพอ เช่น ห้องเรียน บุคลากรครู ครูพี่เลี้ยง และงบประมาณการศึกษา เป็นต้น

สรุปอภิปรายผล

บทความนี้ ได้อภิปรายจากวัตถุประสงค์การศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2561 ตามหลักการของรัฐบาลไทย และ 2) เพื่อศึกษาข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในระบบสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

1. การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในช่วงปีการศึกษา 2561 ตั้งแต่การรับสมัครเข้าเรียนทั้งหมด โดยไม่จำกัดจำนวนและไม่จำกัดประเภท การเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา เช่น อุปกรณ์การเรียนและเครื่องแบบนักเรียน และการได้รับการสนับสนุนผ่านงบประมาณการจัดการศึกษาตามนโยบายเรียนฟรี 12 ปี ไปจนถึงการได้รับการศึกษาจากหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมทักษะทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น กิจกรรมการประกวดผลงานนักเรียน การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมอาเซียน และกิจกรรมทัศนศึกษา รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนเช่นการทดสอบระดับโรงเรียนและการทดสอบระดับชาติ โดยกระทรวงศึกษาธิการและการดำเนินในแต่ละโรงเรียน และโรงเรียนยังดำเนินการทำเรื่องการขอเลขประจำตัวสำหรับนักเรียนต่างด้าวหรืออักษรจี (G: Generate) นั้น ขณะที่ภาคประชาสังคม ดังเช่น มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กที่มีบทบาทสำคัญจากการผลักดันให้บุตรหลานแรงงานต่างด้าวหรือเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยให้เข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม เช่น การประสานงานการลงพื้นที่เพื่อรับฟังและแก้ไขปัญหาให้บุตรหลานต่างด้าวเข้าสู่การศึกษาในระบบ การประสานงานจัดทำข้อมูลประวัติส่วนตัวของบุตรหลานต่างด้าว การจัดทำข้อมูลประจำตัวของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยหรืออักษรจี และดำเนินการประสานงานขอจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายให้กับนักเรียนแบบรายหัว สอดคล้องกับมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดให้บทบาทของรัฐดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวล 12 ปี อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, 2560) อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับการดำเนินตามแนวทางการปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2560) ซึ่งเสนอให้รับนักเรียนเข้าศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวนและไม่จำกัดประเภท การลงทะเบียนนักเรียน และการออกหลักฐานการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษา และจัดทำข้อมูลให้กับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย โดยกระทรวงมหาดไทย เพื่อประโยชน์ให้กับนักเรียนต่างด้าวศึกษาตามระยะเวลาหลักสูตรได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

2) การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่มพบว่า มีข้อจำกัด เช่น 1) ความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารและความเข้าใจ รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมการศึกษาของไทย สอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (2557) ซึ่งชี้ว่าเป็นอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมไทย (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557) แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมของนักเรียนต่างด้าวในโรงเรียนสังกัดสำนักบึงกุ่มนี้ อาจไม่สอดคล้องกับกิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ และอักษร สวัสดี (2555) ที่จะนำกระแส “ชาตินิยม” มาถ่ายทอดผ่านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้กับนักเรียนไทยและนักเรียนต่างด้าว 2) การสนับสนุนทางการศึกษาโดยทุนการศึกษาของกรุงเทพมหานครที่กำหนดเฉพาะนักเรียนสัญชาติไทยนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ พัทธนารี จันทร์ทอง (2557) ซึ่งชี้ว่าการได้รับทุนการศึกษาของรัฐจะต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น และ 3) การย้ายโรงเรียนตามการย้ายถิ่นฐานที่ส่งผลต่อการเรียนที่ไม่ต่อเนื่องนั้น การสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (2557) ที่ชี้ว่าการย้ายถิ่นฐานนำไปสู่ปัญหาการหยุดกลางคันระหว่างได้รับการศึกษา ขณะที่ภาคประชาสังคม ดังเช่น มูลนิธิสร้างสรรค์ชี้ให้เห็นว่าเกิดข้อจำกัดของการดำเนินงานเพื่อผลักดันการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม เช่น บุคลากรที่เกี่ยวข้องเช่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและผู้บริหารของโรงเรียนไม่ได้มีความเข้าใจและไม่ได้ตระหนักเกี่ยวกับระเบียบการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย สอดคล้องกับลัดดาวัลย์ หลักแก้ว (2556) ที่ชี้ให้เห็นว่าการขาดความเข้าใจในการดำเนินการจัดการศึกษาและการนำไปปฏิบัติแก่บุตรหลานแรงงานต่างด้าวหรือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว, 2556) และความพร้อมของทรัพยากรในโรงเรียนที่ไม่เพียงพอ เช่น ห้องเรียน บุคลากรครู ครูพี่เลี้ยง และงบประมาณการศึกษา สอดคล้องกับสถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (2557) ที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนทรัพยากรสำหรับการจัดการศึกษาที่มีอยู่อย่างจำกัด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศึกษาควรมุ่งเน้นส่งเสริมการเรียนการสอนและทักษะการใช้ภาษาไทยอย่างเท่าเทียม ทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยตั้งแต่แรกเข้าการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวผ่านระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งการส่งเสริมการเข้าถึงสื่อสารเรียนการสอนตามยุคสมัย เช่น สื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัล เป็นต้น

2. บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศึกษาควรมุ่งเน้นให้นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยได้รับการสนับสนุนการศึกษา ดังเช่น การได้รับทุนการศึกษาจากรัฐและกรุงเทพมหานคร เฉกเช่น การได้รับทุนการศึกษาของนักเรียนไทยทุกประการ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของโรงเรียนของรัฐในพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร (ตั้งแต่จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม)

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของนักเรียนต่างด้าวกับกระบวนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในโรงเรียนของรัฐทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *คู่มือและแนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย.* สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ และอักษร สวัสดี. (2555). "การจัดการศึกษาในระบบแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย กับการขับเคี่ยวของกระแสชาตินิยม และข้ามชาตินิยม: ศึกษากรณีโรงเรียนวัดศิริมงคล จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, *33*(2): 203–213.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2556). *ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย.*

พัทธนารี จันทร์ทอง. (2557). สิทธิทางด้านการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ: ศึกษากรณีประเทศไทยและประเทศลาว. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ 8*(1), 81-92.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน) *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1–90.

ลัดดาวัลย์ หลักแก้ว. (2556). *การเข้าถึงและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหลานแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาพื้นที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล). ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis).

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. (2557). *การศึกษาของบุตรหลานแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย.* สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา สำนักการศึกษา. (2561). *สถิตินักเรียนที่เป็นบุคคลที่ไม่มีหลักฐานหรือไม่มีสัญชาติไทยสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2561*. สำนักงานการศึกษา.

สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา สำนักการศึกษา. (2561). *รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.* สำนักการศึกษา.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. (2560). *สถิติจำนวนคนต่างที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนธันวาคม.* กระทรวงแรงงาน.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. (2561). *สถิติจำนวนคนต่างที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนมกราคม.* กระทรวงแรงงาน.